DOPOLNILO K ODGOVORU AKADEMIKA JOŽETA TOPORIŠIČA

Tisti del odgovora akademika Toporišiča, ki se neposredno nanaša na moj prispevek v zborniku 38. SSJLK, je zelo kratek (najkrajši), vendar korekten (str. 164); dopolnjujem ga le zato, ker se v njem z eno samo besedo (*tonemskost*) omenja problem, ki se ga pisec (ob izrecni omembi mojega imena, str. 163) močneje dotika v okviru odgovora na podčrtno opombo št. 3 iz prispevka prof. dr. Ade Vidovič Muha (*Kaj je novega v knjižnem jeziku?*, 38. SSJLK, str. 209, tu str. 119). V tej opombi je namreč iz novega Slovenskega pravopisa (Spremna beseda, str. IX) povzeta skopa formulacija, po kateri sem »na podlagi svojega osrednjedolenjskega govora /…/ preverjal Riglerjevo in Nartnikovo otonemljanje besedja« za pravopisni slovar, ter izraženo presenečenje ob prenagljeni domnevi, da so se torej tonemi slovenskega knjižnega jezika določali na podlagi dolenjščine, »se pravi enega izmed slovenskih narečij«. V takem sklepanju je mogoče posredno ali neposredno začutiti dva očitka:

a) da gre v SP za podcenjevanje dosežkov temeljitega znanstvenega dela Jakoba Riglerja v SSKJ;
b) da gre za mešanje meril zvrstnih (pod)sistemov (knjižnojezikovnega in narečnega).

Toporišičev odgovor oba očitka zavrača. Pojasnjuje, da ni šlo za podcenjevanje Riglerjevih dosežkov (temveč večinoma za njihovo potrjevanje), da pa je bilo moje preverjanje oziroma dopolnjevanje tonemskosti potrebno npr. pri lastnih imenih (ker v SSKJ praviloma niso zajeta). Dodajmo, da je bilo seveda potrebno tudi pri številnih tvorjenkah iz lastnih imen (prim. *Jurčič – Jurčičev, jurčičevski, jurčičevstvo*) in pri vseh občnoimenskih besedah, ki jih SSKJ še ni upošteval (npr. *androgen, digitalizator, gužva, medmrežje, večopravilnost, zgoščenka; poromuniti, porositi, port, portretistika;* številni feminativi, npr. *častnica, oficirka, računalnikarica*). Posebej je bilo treba skrbeti za notranjo enotnost besednega in besedotvornega sestava (gl. nadaljevanje).

Tudi mešanja meril knjižnojezikovnega in narečnega sistema ni bilo. Dejstvo, da je moj narečni govor osrednjedolenjski, je treba razumeti v tem smislu, da je moj posluh za tonemskost »prirojen« (znotraj iste skupine kot Riglerjev in Nartnikov); pojem dolenjsko je tu predvsem v opoziciji npr. s (netonemskim) štajerskim, ne pa s (tonemskim) knjižnojezikovnim. Ali bi bilo za omenjeno preverjanje in dopolnjevanje morda bolje pritegniti sodelavca npr. izpod Pohorja? Svoje narečne tonemskosti seveda ne prenašam mehanično v svoj knjižni govor, zato se je tudi moje »preverjanje« uveljavljalo predvsem z odkrivanjem očitnih lapsusov in nedoslednosti v gradivu za SP (ali naj bi npr. pustili, da se beseda *Bistrica* v zvezi *Ilirska* ~izgovarja s cirkumfleksom, v zvezi *Bohinjska* ~ pa z akutom, ali naj bo *hospitalizacija* akutirana, *digitalizacija* pa cirkumflektirana?) in z opozarjanjem na neenakovrednost nekaterih tonemskih dvojnic; odločanje o normativnosti pa je bilo vsakokrat v rokah celotnega uredniškega odbora in neredko podprto s podatki dodatnega anketiranja.

Tonemskost kot ena izmed pomembnih in zanimivih lastnosti slovenščine je bila pri delu za novi SP deležna ustrezne pozornosti in strokovne obravnave. Doslej objavljene ocene, tudi najbolj kritične, niso navedle glede tonemskosti nobene konkretne

pripombe (pač pa so nekateri znova skušali izpodkopati njen /fakultativni/ status v knjižnojezikovni normi). Če bi bili tonemi v SP res določeni na podlagi narečne dolenjščine, to ne bi moglo ostati neopaženo.

Janez Dular
Urad Vlade RS za slovenski jezik